

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии

Точикистон, дотсент

Курбонзода М.Р.

соли 2021

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда ба диссертатсияи Нарзуллозода Суҳроб Саидахмад дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08. – ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) пешниҳод шудааст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия. Аз мазмуни диссертатсияи Нарзуллозода Суҳроб Саидахмад бармеояд, ки он як рисолаи илмии дар сатҳи зарурӣ анҷомёфта буда, аз ҷониби муаллиф мустақилона тадқиқ гардидааст ва ба яке аз мавзӯҳои муҳим – «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт» бахшида шудааст.

Мубраммияти мавзӯё воқеан аз ҷониби муаллиф бо якчанд омилҳо асоснок карда шудааст: яқум, мавҷуд будани нуқсонҳо дар қонунгузориҳои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҷавобгарӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт; дуюм, мавқеи сусти қонунгузориҳои ватанӣ нисбати шахсоне, ки бевосита пас аз содир намудани ҷиноят ҷойи ҳодисаро тарк намуда, ҷабрдидаҳо дидаю доништа дар вазъияти хатарнок мегузоранд ё шахсоне, ки ин ҷиноятро дар ҳолати мастӣ содир менамоянд; сеюм, норасоии меъёрҳои ҳавасмандгардонӣ дар қонунгузорӣ нисбати шахси ҷиноят содирнамуда, ки тамоми чораҳои имкониятдоштаро ҷиҳати расонидани ёрӣ ба ҷабрдида дидааст; дар сатҳи қонунгузорӣ муқаррар нагардидани мафҳумҳои «идорақунандаи воситаи нақлиёт», «вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ», «вайрон кардани қоидаҳои истифодаи воситаҳои нақлиёт» ва ба таври ғуногун маънидод гардидани мафҳумҳои мазкур дар миёни олимони (С. 6-7).

Ғайр аз ин, мубраммияти мавзӯи диссертатсия ҷӣ гунае, ки муаллиф қайд менамояд (С. 7), дар он зоҳир мегардад, ки номуқаммалии қонунгузориҳои ҷиноятӣ оид ба мавзӯи тадқиқшаванда боиси ба миён овардани баҳсҳо дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ вобаста ба масъалаҳои поён фаровардани синну соли ҷавобгарӣ аз 16 ба 14-сола, шакли содиршавии қирдор ва ғ., ки бевосита ба ҷинояти тадқиқшаванда

алокаманд мебошанд, фикри ягона дида намешавад, ки ин метавонад, боиси ба таври гуногун татбиқ намудани меъёрҳои қонуни ҷиноятӣ гардад.

Асосҳои собитсозандаи мубраммияти мавзӯи диссертатсияи тақризшаванда зиёд буда, бо ҳолатҳои қайдшуда ба итмом намерасанд. Кори илмии С.С. Нарзуллозода саривақтӣ буда, дар он масъалаҳои муҳимми мураккаб ва баҳсноки илми ҳуқуқи ҷиноятӣ мавриди тадқиқ қарор гирифтаанд. Бо дарназардошти мавҷуд будани нуқсонҳои қонунгузорӣ ва баҳси муҳаққиқон вобаста ба масъалаи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт мавзӯи мазкур таҷдиди назарро талаб менамояд. Аз ин лиҳоз, хулосаҳои манзурнамудаи диссертант қобили дастгирӣ мебошанд.

Вобаста ба ин, аз нигоҳи илмӣ-назариявӣ тадқиқоти диссертатсионии мазкур мубрам ба ҳисоб меравад.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи талабот ба диссертатсияҳо, ки ба бандҳои 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)» муайян карда шудаанд. Диссертатсия қори анҷомёфтаи илмӣ-таҳассусӣ буда, натиҷаи он барои рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ, қонуни ҷиноятӣ ва қонунгузори соҳавӣ оид ба вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт мусоидат мекунад. Аз ҷумла, масоили рушди қонунгузори миллӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузори ҷиноятӣ давлатҳои иштирокчи Иттиҳоди давлатҳои муштаракулманофеъ (минбаъд – ИДМ), таҳлили аломатҳои объективии ин ҷиноят ва тавсифи аломатҳои субъективии вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт аз ҷониби муаллиф қоркард шудааст.

Таҳлили диссертатсия, ақидаҳо, нуқтаҳои илмӣ, хулосаҳо, мафҳумҳои илмӣ, проблемҳои қонунгузорӣ, ки аз тарафи муаллиф пешкаш шудаанд, инчунин таҳлили танқидии ақидаҳои дар илм ҷойдошта, муайян намудани мавқеи мустақили ҳеш, асосноккунии нуқтаҳои илмӣ ва хулосаҳо бо истифода аз доираи қонини маводҳои илмӣ ва таҷрибаи амалӣ аз он дарак медиҳанд, ки тадқиқоти мазкур мустақилона навишта шудааст.

Диссертатсия ягонагии дохилӣ дорад, яъне дар он танҳо масъалаи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт» мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор дода шудааст. Сохтори диссертатсия тибқи мақсад ва вазифаҳои он, инчунин талаботи тадқиқоти муттасил ва мантиқӣ интиҳоб карда шудааст. Бобҳо ва зербобҳои диссертатсия бо дарназардошти тадқиқи мантиқӣ тибқи

усули илмии гузариш ба мафҳумҳои умумӣ ва мушаххас, пайдарҳам таҳлил намудани қонунгузорӣ муайян карда шудааст.

Ба ҳимоя нуктаҳои илмии зерин пешниҳод мегарданд, ки онҳо навғониҳои тадқиқоти диссертатсиониро ифода месозанд:

1. Муаллиф дар асоси усулҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ ва навбандӣ асоснок намудааст, ки рушди қонунгузори Тоҷикистонро вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт аз рӯйи ташаккул ва инкишофёбиашон метавон ба чор давра ҷудо кард: - давраи якум (солҳои 1922-1935) – ин пайдоиши меъёрҳои умумии ҷавобгарӣ барои ҷинояти тадқиқшаванда; - давраи дуюм (солҳои 1935-1961) – ин ташаккулёбии меъёрҳои қонуни ҷиноятӣ доир ба ҷинояти вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт; - давраи сеюм (солҳои 1961-1998) – ин мушаххасгардонии ҷавобгарии ҷиноятӣ барои ҷинояти мазкур; - давраи чорум (аз соли 1998 то ин ҳол) – ин ягонагардонии тамоми меъёрҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт.

2. Аз усули муқоисавӣ-ҳуқуқӣ истифода намуда, муаллиф исбот намудааст, ки аз рӯйи дараҷаи муайянкунии аломатҳои таркиби ҷиноят, қонунгузори ҷинояти давлатҳои иштирокчии ИДМ-ро вобаста ба вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт ба се гурӯҳ ҷудо намудан мумкин аст: а) қонунгузори ҷинояти давлатҳое, ки дар онҳо аломатҳои таркиби ҷинояти тадқиқшаванда начандон зиёд муайян гардидаанд (ҷумҳуриҳои Қирғизистон ва Узбекистон); б) қонунгузори ҷинояти давлатҳое, ки дар онҳо аломатҳои таркиби ҷинояти тадқиқшаванда ба дараҷаи миёна муайян гардидаанд (ҷумҳуриҳои Қазоқистон, Украина ва Туркманистон); в) қонунгузори ҷинояти давлатҳое, ки дар онҳо аломатҳои таркиби ҷинояти тадқиқшаванда нисбатан пурра муайян гардидаанд (ҷумҳуриҳои Озарбойҷон, Белорус, Малдова, Тоҷикистон ва Федератсияи Россия).

3. Усули муқоисавӣ-ҳуқуқиро истифода намуда, диссертант пешниҳод намудааст, ки ҷиҳати ба ҳамдигар наздик намудани қонунгузори миллии худ ба давлатҳои иштирокчии ИДМ, ки аз талаботи шартномаҳои дучониба ва бисёрҷонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои номбурда бармеояд ва бо мақсади барқарор намудани адолати иҷтимоӣ оид ба ҳимояи манфиатҳои ҷабрдида дар эзоҳи м. 212 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – КҶ ҚТ) меъёри ҳавасмандгардонӣ дар таҳрири зерин муқаррар карда шавад: «Агар шахс кирдори пешбиниамудаи ҳамин моддаро содир намуда, тамоми чораҳои имкониятдоштаро ҷиҳати расонидани ӯ ба

чабрдида дида бошад, чазо наметавонад аз нисфи хадди аксари дар санксияи қисми дахлдори ҳамин модда пешбинишуда, зиёд бошад», ки ин боиси ҷонибдорӣ мебошад.

4. Муҳақиқ собит намудааст, ки дар эзоҳи м. 212 КҶ ҚТ мафҳуми «воситаҳои нақлиёти механикӣ» мустаҳкам шудааст, аммо дар он намудҳои воситаҳои нақлиёти механикӣ қисман муайян шудаанд, ки ин дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ гуногунфаҳмиро ба бор овардааст. Ғайр аз ин, муқаррароти мазкур ба талаботи м. 47 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ» аз 30-юми майи соли 2017, № 1414, ки тибқи он «эзоҳи дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ истифодашуда бояд моҳияти меъёрҳои ҷудогонаро дақиқ намоянд», ҷавобгӯ нест. Муаллиф, бо мақсади бартароф намудани гуногунфаҳмии намудҳои воситаҳои нақлиёти механикӣ ва мутобиқнамоии меъёрҳои зикршуда пешниҳод намудааст, ки матни эзоҳи м. 212 КҶ ҚТ мавриди тағйироту таҳрир қарор дода шуда, чунин ифода карда шавад: «Эзоҳ: Таҳти мафҳуми «дигар воситаҳои нақлиёти механикӣ» дар моддаи мазкур тракторҳо, троллейбусҳо, мототсиклҳо, мошинҳои худгард (экскаваторҳо, кранҳои боркаш, грейдерҳо, ролерҳо) ва воситаҳои нақлиёти муҳарриқи барқӣ дошта, ки дорои суръати ҳаракати ниҳии конструктиви беш аз 50 км/соат мебошанд, фаҳмида шавад».

5. Дар диссертатсия асоснок карда шудааст, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки беҳатарии ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиётро танзим менамоянд, мафҳумҳои «вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ» ва «вайрон кардани қоидаҳои истифодаи воситаҳои нақлиёт» муқаррар нагардида, танҳо шаклҳои он пешбинӣ шудаанд. Ҳамзамон, дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ ин мафҳумҳо ба таври гуногун шарҳ дода шудаанд. Бинобар ин, ҷиҳати ҳалли мушкилоти мазкур ва ба таври ягона татбиқ намудани меъёрҳои қонуни ҷиноятӣ диссертант пешниҳод кардааст, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор мафҳумҳои зикршуда мустаҳкам карда шаванд.

6. Муаллиф ибраз менамояд, ки қисмҳои алоҳидаи м. 212 КҶ ҚТ дар ҳолати мастӣ содир намудани ҷинояти мазкур, ки боиси расонидани зарари вазнин ба саломатии шахс ё фаро расидани марги инсон (қ. 4) ё марги ду ва ё зиёда шахс (қ. 5) гардидааст, ҳамчун аломати бандубасткунандаи ҷиноят муқаррар кардааст. Аммо, дар ҳолати мастӣ содир намудани ҷиноятро, ки боиси расонидани зарари миёна ба саломатии шахс гардад, ҳамчун аломати бандубасткунандаи ҷиноят мустақар нанамудааст. Аз ин лиҳоз, бо дарназардошти таҷрибаи мусбати қонунгузории давлатҳои иштирокчи ИДМ ва бо мақсади пурзӯр намудани мубориза бар зидди вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва (ё) истифодаи воситаҳои нақлиёт, пешниҳод намудааст, ки дар

ҳолати мастӣ содир намудани ин ҷиноят, ки аз безҳтиётӣ боиси расонидани зарари миёна ба саломатии инсон гардидааст, ҳамчун аломати алоҳидаи бандубасткунандаи ҷиноят муқаррар карда шавад.

7. Дар Қарори Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 28 аз 18-уми декабри соли 2009, муайян шудааст, ки хангоми таъйини ҷазо ҳолати мастӣ бояд ҳамчун тавсифкунандаи манфии шахсият, ки дарачаи хавфнокии ҷамъиятии кирдори содирнамудаи ӯро зиёд мегардонад, ба инобат гирифта шавад. Аммо, ба андешаи диссертант аини ҳол муқаррароти ин қарор ба мазмун ва сохтори м. 212 КҶ ҚТ мутобиқат намекунад. Зеро, ҳоло сохти м. 212 КҶ ҚТ тағйир ёфта, ҳолати мастӣ аз рӯйи қисмҳои 4 ва 5 м. 212 КҶ ҚТ бандубаст карда мешаванд. Ҳамзамон, тавсияи қарор ба талаботи қ. 2 м. 62 КҶ ҚТ ҷиҳати муайян кардани салоҳияти суд ва қ. 3 м. 62 КҶ ҚТ вобаста ба манъи такроран ба инобат гирифтани аломати мазкур чун ҳолати вазнинкунандаи ҷазо, мутобиқат намекунад. Инчунин, дар ин қарор суръати ҳаракати ниҳои конструктивии мопед, ки предмети ҷинояти тадқиқшаванда маҳсуб меёбад, на бештар аз 50 км/соат ва дар Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қоидаҳои ҳаракат дар роҳ» аз 29-уми июни соли 2017 № 323 бошад, на зиёда аз 40 км/соат нишон дода шудааст. Бо мақсади аз байн бурдани ихтилофоти зикршуда пешниҳод кардааст, ки матни қарори Пленуми номбурда мавриди тағйиру илова қарор дода шуда, он ба талаботи меъёрҳои м. 212 КҶ ҚТ ва қарори Ҳукумати ҚТ мувофиқ гардонида шавад.

8. Дар рисолаи мазкур муҳаққиқ собит сохтааст, ки дар КҶ ҚТ мафҳуми «идоракунандаи воситаи нақлиёт» муқаррар нагардида, дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ он ба таври гуногун маънидод мешавад, ки ин барои дуруст муайян намудани доираи шахсоне, ки бояд аз рӯйи м. 212 КҶ ҚТ ба ҷавобгарӣ ҷалб карда шаванд, мушкилиҳо эҷод намудааст. Аз ин рӯ, ҷиҳати баргараф намудани гуногунфаҳмии муқаррароти мазкур ва бо дарназардошти талаботи «Қоидаҳои ҳаракат дар роҳ» аз 29-уми июни соли 2017, № 323 пешниҳод кардааст, ки шахсе, ки воситаи нақлиётро бевосита идора мекунад ё шахсе, ки рондани воситаи нақлиётро таълим медихад ва ё шахсе, ки имтиҳони амалии идора кардани воситаи нақлиётро қабул менамояд, субъекти ҷинояти мазкур эътироф ва кирдори он вобаста ба фарорасии оқибатҳои пешбининамудаи м. 212 КҶ ҚТ бандубаст карда шавад.

9. Муаллиф дар асоси усули таҳлил ва хулосабарорӣ дуруст қайд менамояд, ки қонунгузори ҷиноятӣ ҷазоро «новобаста» аз оқибати ҷиноят, балки бо дарназардошти субъекти ҷиноятҳои мазкур муқаррар намудааст. Ба андешаи ӯ, чунин тартиби қонунгузорӣ ба он оварда расонидааст, ки агар кирдори ронанда боиси расонидани зарари вазнин

ба саломатӣ ва кирдори мусофир ё пиёдагард боиси марги инсон гардад, чазои ҳадди аксар барои онҳо як хел муайян шудааст, ки назари ӯ қобили ҷонибдорӣ мебошад. Зеро, чунин муқаррарот ба талаботи принципҳои ҷавобгарии ҷинойтӣ мутобиқат намекунад. Бинобар ин, ҷиҳати ба роҳ мондани ҷавобгарии баробар диссертант зарур шуморидааст, ки чазо барои ҷинойти мазкур на танҳо бо дарназардошти «мавқеи иштирокчиёни ҳаракат дар роҳ», балки вобаста ба «оқибатҳои фарорасии он», низ бояд муқаррар карда шавад.

10. Диссертант дар асоси омӯзиши парвандаҳои ҷинойтӣ ба хулосае омадааст, ки шахсоне, ки бо м. 212 КҶ ҚТ маҳкум шудаанд, дар бисёр мавридҳо бевосита пас аз содир намудани ҷинойт ҷойи ҳодисаро тарк намуда, ҷабрдидаро дидаю дониста дар вазъияти хатарнок гузоштаанд ва аз рӯйи маҷмӯи ҷинойтҳо бо м. 212 КҶ ҚТ ва м. 127 КҶ ҚТ ба ҷавобгарӣ кашида шудаанд. Аммо, ҳангоми бандубасти кирдор аз ҷониби баъзе судҳо талаботи қонунгузори ҷинойтӣ вобаста ба қоидаи таъйин намудани чазо аз рӯйи маҷмӯи ҷинойтҳо риоя нагардида, ҷӣ дар ягонагӣ ва ҷӣ дар маҷмӯъ, аз рӯйи м. 127 КҶ ҚТ нисбатан чазои баробар таъйин шудаанд, ки ин гувоҳи ба назар нагирифтани хусусият ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҳар як ҷинойти содиршуда, шахсияти гунаҳгор ва дигар ҳолатҳои қор мебошад. Бинобар ин, бо мақсади бартараф намудани камбудии дар таҷрибаи судӣ ҷойдошта ва таъмини принципҳои қонунгузори ҷинойтӣ пешниҳод намудааст, ки тарк намудани ҷои ҳодиса ҳамчун аломати бандубасткунандаи ҷинойт эътироф гардида, он бо дарназардошти оқибатҳои фарорасии ҷинойт дар м. 212 КҶ ҚТ мустаҳкам карда шавад.

Нуктаҳои илмии диссертатсия ва натиҷаҳои илмӣ, ки дар охири бобҳо ва зербобҳо, инчунин хулосаи қор ифодаи ҳудро ёфтаанд, аз саҳми шахсии муаллиф дарак медиҳанд. Ҳамзамон, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби диссертатсия, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ, инчунин дар таҳияи лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва тағйиру иловаҳо ба он саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Мӯҳтавои асосии диссертатсия дар 14 мақолаи илмӣ дарҷ гардидаанд, ки аз ин шумора 8 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расидаанд. Хулоса, натиҷа ва нуктаҳои асосии диссертатсия дар мақолаҳои нашргардида инъикос ёфтаанд. Аз ҷумла, Нарзуллоев, С.С. Ҷанбаҳои криминологӣ ва ҳуқуқӣ-ҷинойтии ҷинойтҳои нақлиётӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / С.С. Нарзуллоев // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2018. – №3 (39). – С. 146-151.; Нарзуллоев, С.С. Идора қардани воситаи нақлиёт аз тарафи шахсе, ки

хукуки ронандагӣ надорад ва дар ҳолати мастӣ қарор дорад: таҳлили муқоисавӣ ва забонӣ [Матн] / С.С. Нарзуллоев // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2018. – №4 (40). – С. 156-160.; Нарзуллоев, С.С. Ташаккулёбии қонунгузорию ҷиноятӣ оид ба вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт дар солҳои 1922-1961 [Матн] / С.С. Нарзуллоев // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. – №2 (46). – С. 115-121.; Нарзуллозода, С.С. Масоили муайян намудани объекти ҷиноят вобаста ба вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Маҷаллаи Академии ҳуқуқ. – Душанбе, 2020. – №4 (36). – С. 141-146.; Нарзуллозода, С.С. Масоили муҳраи тарафи объективии вайрон кардани қоидаҳои ҳаракат дар роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт [Матн] / Сафарзода, А.И., С.С. Нарзуллозода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон: Бахши илмҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – Душанбе, 2020. – №9. – С. 343-348.; Нарзуллозода, С.С. Масъалаҳои танзими ҳуқуқи оқибатҳои ҷинояти пешбинишудаи моддаи 212-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Маҷаллаи илмҳои таҳлилии «Қонунгузорӣ». – Душанбе, 2021. – №1 (41). – С. 119-124.; Нарзуллозода, С.С. Масоили тарк намудани ҷои ҳодиса ҳангоми вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2021. – №1 (49). – С. 90-95.; Нарзуллозода, С.С. Баъзан паҳлӯҳои баҳсталаби тарафи субъективии вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Маҷаллаи Академии ҳуқуқ. – Душанбе, 2021. – №1 (37). – С. 152-155.; Нарзуллоев, С.С. Табиати ҳуқуқи ҷиноятии вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт [Матн] / С.С. Нарзуллоев // Сиёсати ҷиноятӣ дар ҷодаи тамоюлҳои муосири ҷаҳонӣ: Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ бахшида ба 20-солагии Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (25-уми майи соли 2018) – Душанбе, 2018. – С. 182-188.; Нарзуллоев, С.С. К вопросу о необходимости определения крупного ущерба в преступлениях против безопасности движения и эксплуатации транспорта в уголовном Кодексе Республики Таджикистан [Текст] / С.С. Нарзуллоев // Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, Донецький юридический інститут МВД України, 12 листопада 2019 року). – Кривий Ріг, 2019. – С. 210-214.; Нарзуллозода, С.С. История развития института ответственности за нарушение правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств по уголовному законодательству Таджикистана (1922-1961 г.г.) [Текст] / С.С. Нарзуллозода // Актуальные проблемы международного сотрудничества в борьбе с преступностью: Сборник статей по итогам Международной научно-

практической конференции, приуроченной к 20-летию принятия Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности 2000 г. (29 октября 2020 г.). – Москва, 2020. – С. 124-121.; Нарзуллозода, С.С. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт мутобиқи ҚҚ ҚШС Тоҷикистон аз соли 1961 [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Национальная правовая система Республики Таджикистан и стран СНГ: анализ тенденций и перспектив развития: материалы VIII Международной научно-практической конференции (Душанбе, 30 октября 2020 г.). – Душанбе: РТСУ, 2020. – С. 308-315.; Нарзуллозода, С.С. Баъзан масоили субъекти вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт (м. 212 ҚҚ ҚТ) [Матн] / С.С. Нарзуллозода // Таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон: III-юмин конференсияи илмӣ-назариявӣ байналмилалӣ (ш. Душанбе, 10-уми декабри соли 2020). – Душанбе: Академияи ВКД, 2020. – С. 246-249.

Инчунин, аз ҷониби диссертант дар доираи тадқиқот як дастури таълимӣ низ ба ҷоп расонида шудааст.

Сатҳи асоснокӣ ва боэътимодии натиҷаҳои илмӣ (нуктаҳои илмӣ), хулосаҳои унвонҷӯӣ. Натиҷаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ, аз он ҷумла нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешкаш шудаанд, заминаи кофӣ ва боэътимоди назариявӣ ва методологӣ доранд. Асосҳои назариявӣ тадқиқоти диссертатсиониро пажӯҳишҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология, ҳуқуқи нақлиёт, ҳуқуқшиносии муқоисавӣ ва дигар соҳаҳои ҳуқуқ ташкил медиҳанд. Вобаста ба масъалаҳои тадқиқот монографияҳо, китобҳои дарсӣ, мақолаҳои илмӣ, фишурдаҳои конференсияҳои илмӣ-амалии сатҳи ҷумҳуриявӣю байналмилалӣ мавриди омӯзиш ва натиҷагирӣ қарор гирифтаанд.

Оид ба масъалаи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт як зумра олимони ватанӣ ба монанди А.И. Сафарзода, А.Ш. Ализода К.Ҳ. Солиев, Ҷ.Р. Рахимов, Ҳ.С. Сафарзода, Р.М. Рачабзода, Р.Х. Саидзода, Т.Ш. Шарипов ва олимони хориҷӣ, аз қабили А.Г. Рублев, А.И. Коробеев, А.И. Чучаев, А.П. Бохан, А.Ш. Габдрахманов, А.Ю. Пожарский, Б.А. Куринов, В.И. Жулев, В.И. Неверов, Г.Ш. Аюпова, Д.В. Собин, Е.А. Войтенков, З.Б. Соктоев, И.Н. Кременов, М.В. Афанасев, М.В. Федорченко, М.Э. Авдалян, Н.И. Пикуров, Н.Ю. Исаев, С.А. Комарикова ва Ф.Б. Мелников таълифоти худро ба нашр расонидаанд. Дар асоси таҳлили ҳамачонибаи тадқиқотҳои илмӣ олимони алоҳида, мақолаҳо, воситаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсии онҳо аз лиҳози назариявӣ исбот мегардад, ки тадқиқоти анҷомдодаи Нарзуллозода Сухроб Саидахмад дар мавзӯи «Ҷавобгарии ҷиноятӣ барои барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва

истифодаи воситаҳои нақлиёт» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бори нахуст мавриди таҳлили амиқи илмӣ, дар сатҳи диссертатсионӣ анҷом дода мешавад (сах.4,12.).

Асосҳои методологии тадқиқоти диссертатсиониро усулҳои умумиилмӣ ва усулҳои илмии хусусӣ ташкил медиҳанд. Аз ҷумла, усулҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ, навбандӣ ҳангоми тадқиқи рушди қонунгузори Тоҷикистон вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт, муқоисавӣ, тасниф дар раванди омӯзиши қонунгузори ҷиноятӣ давлатҳои иштирокчии ИДМ оид ба мавзӯи тадқиқшаванда, таҳлил, синтез, индуксия, дедуксия, абстраксиягардонӣ дар рафти тадқиқи аломатҳои объективӣ ва субъективии ҷинояти баррасишаванда истифода гардидаанд. Ҳамзамон, дар раванди омӯзиши маълумоти омӯрӣ доир ба сатҳ, сохт ва динамикаи ҷинояти номбурда, усулҳои математикӣ, омӯрӣ, кибернетикӣ ба қор бурда шудаанд. Дар қори мазкур дигар усулҳои илмӣ низ, истифода шудаанд (сах.11).

Сатҳи наwgонии нагичаҳои илмӣ (нуқтаҳои илмӣ) ва хулосаҳои, ки дар диссертатсия баён гардидаанд. Навгонии илмии тадқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки баъд аз ба даст овардани Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон рисолаи илмии мазкур нахустин тадқиқоти муназзам ва ҳамаҷониба вобаста ба рушди қонунгузори миллӣ, таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузори ҷиноятӣ давлатҳои иштирокчии ИДМ, тавсифи ҳуқуқии ҷиноятӣ аломатҳои объективӣю субъективӣ, омӯзиши маълумоти омӯрии маъмуриву ҷиноятӣ ва таҷрибаи судӣ вобаста ба мавзӯи номбурда мебошад. Дар диссертатсия ҷанбаҳои гуногуни масъалаҳои мукамалсозии қонунгузорӣ ва квалifikатсияи ҷиноятҳои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт ба таври кофӣ тадқиқ шуда, барои мукамалсозии қонунгузорӣ пешниҳодҳои дахлдор манзур гардидаанд. Чунончӣ, муаллиф маҷмӯи масъалаҳои зеринро баррасӣ намудааст, ки дар илми муосири ҳуқуқи ҷиноятӣ ватанӣ наwgонӣ махсуб меёбанд:

–давранбандии таърихи рушди меъёрҳои қонунгузори ҷиноятӣ Тоҷикистон, ки вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт пешниҳод карда шудааст;

–қонунгузори ҷиноятӣ давлатҳои иштирокчии ИДМ-ро вобаста ба дараҷаи муайяниятии аломатҳои таркиби ҷинояти вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт ба гурӯҳҳо ҷудо намудааст;

– муқаррар намудани меъёри ҳавасмандгардонӣ нисбати шахсе, ки кирдори пешбиниамудаи м. 212 КҶ ҚТ-ро содир намуда, тамоми чораҳои имкониятпазирро ҷиҳати расонидани ёрӣ ба ҷабрдида дида бошад, асоснок карда шудааст;

– ҷиҳати ҳалли баҳсҳои назариявӣ ва мушкилоти амалия зарурияти мустақкам намудани мафҳумҳои «вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ» ва «вайрон кардани қоидаҳои истифодаи воситаҳои нақлиёт» дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор исбот гардидааст;

– бо дарназардошти таҷрибаи мусбати қонунгузориҳои давлатҳои иштирокчиҳои ИДМ ва бо мақсади пурзӯр намудани мубориза бар зидди вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва (ё) истифодаи воситаҳои нақлиёт пешниҳод гардидааст, ки дар ҳолати мастӣ содир намудани ин ҷиноят, ки аз беэҳтиётӣ боиси расонидани зарари миёна ба саломати инсон гардидааст, ҳамчун аломати алоҳидаи бандубасткунандаи ҷиноят муқаррар карда шавад.

– ҳамчун аломати бандубасткунандаи ҷиноят мустақар кардани «дар ҳолати мастӣ вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва (ё) истифодаи воситаи нақлиёт, ки аз беэҳтиётӣ боиси расонидани зарари миёна ба саломати инсон гардидааст» собит намудааст;

– дигар қоркардҳои муаллифӣ вобаста ба ҳалли мушкилот ҳангоми татбиқномаҳои меъёрҳои ҷинояти мазкур пешниҳод карда шудааст.

Нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳое, ки дар диссертатсия пешниҳод гаштаанд, аз лиҳози илмӣ-методологӣ бо истифода аз ақидаҳои маъмули дар илм пазируфташуда, дар робита бо қонунгузорӣ ва таҷрибаи ҳуқуқӣ исбот карда шудаанд. Онҳо дар муқоиса бо нуктаҳои илмӣ ва хулосаҳое, ки дар илм истифода мешаванд, навгонии илмӣ доранд.

Эродҳо ба мазмун ва шакли диссертатсия. Дар баробари муваффақиятҳо дар диссертатсия баъзе масъалаҳои баҳснок ва ҳалталаб ҷой доранд, ки барои ҳалли онҳо фикри муаллиф талаб карда мешавад. Ба монанди:

1. Зербоби дуюми боби якуми диссертатсия ба масъалаи таҳлили муқоисавӣ-ҳуқуқии қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳои иштирокчиҳои ИДМ оид ба ҷавобгарӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт бахшида шудааст, ки ин албатта барои мукамалгардонии қонунгузориҳои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳаммияти калон дорад. Аммо, муаллифи диссертатсия таваҷҷӯҳи худро дар доираи таҳлили ин мавзӯъ маҳдуд намуда, баъзан қонунгузориҳои ҷиноятии давлатҳои хориҷиро, ки дар самти муқовимат ба ҷиноятҳои нақлиётӣ ба муваффақиятҳои назаррас ноил гардидаанд, мавриди таҳлил

ва баррасӣ карор надодааст. Хуб мешуд, ки муҳаққиқ ҳангоми ҳимояи диссертатсия чунин усули тадқиқоти худро асоснок намояд;

2. Муаллиф дар диссертатсия (С. 11-12) дарҷ менамояд, ки асосҳои назариявии тадқиқоти диссертатсиониро корҳои илмии олимони ватанию хориҷӣ, ки самтҳои мухталифи мавзӯи мазкурро тадқиқ намудаанд, ташкил медиҳад. Албатта, таҳлил ва баррасӣ намудани корҳои зиёди илмии олимони хориҷӣ, мазмун ва мӯҳтавои диссертатсияро баланд менамояд. Аммо, дар қори мазкур ба назари олимони ватанӣ вобаста ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт камтар тавачҷӯх зоҳир гардидааст. Доир ба ин масъала, мехостем муаллиф мушаххас намояд, ки ӯ бо дарназардошти кадом омилҳо аз истифода намудани корҳои илмии муҳаққиқони ватанӣ доир ба мавзӯи тақризшаванда худдорӣ намудааст;

3. Яке аз масъалаҳои асосие, ки дар диссертатсия баррасӣ гардидааст, ин пешниҳоди муаллиф бобати мукамал гардонидани Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт мебошад. Диссертант дар пешниҳоди № 5 дарҷ менамояд, ки «дар санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки беҳатарии ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиётро танзим менамоянд, мафҳумҳои «вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ» ва «вайрон кардани қоидаҳои истифодаи воситаҳои нақлиёт» муқаррар нагардида, танҳо шаклҳои он пешбинӣ шудаанд. Ҳамзамон, дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ ин мафҳумҳо ба таври гуногун шарҳ дода шудаанд». Бинобар ин, пешниҳод намудааст, ки ҷиҳати ҳалли мушкилоти мазкур ва ба таври ягона татбиқ намудани меъёрҳои қонуни ҷиноятӣ дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор мафҳумҳои зикршуда мустаҳкам карда шаванд. Вобаста ба ин масъала, мехостем муаллиф мушаххас намояд, ки ӯ бо дарназардошти кадом сабабҳо худ лоиҳаи мафҳумҳои болозикрро пешниҳод накардааст.

Албатта эродҳое, ки дарҷ гардидаанд, хусусияти мубоҳисавӣ дошта, аҳаммияти илмии тадқиқоти диссертатсиониро қоста намегардонанд ва баҳои мусбати диссертатсияро тағйир намедиханд.

Баҳои ягонаи дохилӣ ва аҳаммияти натиҷаҳои тадқиқот барои ҳалли проблемаҳои мубрами дахлдор, вазифаҳои назариявӣ ё амалӣ. Диссертатсия ягонагии дохилӣ дошта, усулҳое, ки дар ҷараёни тадқиқоти илмӣ истифода шудаанд, аз сифати мусбии диссертатсия шаҳодат медиҳанд ва онҳо минбаъд метавонанд, дар тадқиқотҳои алоҳида вобаста ба ин масъала ва проблемҳои мукамалсозии қонунгузории ҷиноятӣ дар самти ҷиноятҳои вайрон кардани қоидаҳои ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаи нақлиёт истифода шаванд.

Натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва дигар илмҳои ба мавзӯи мазкур алоқаманд мусоидат карда, барои ҳалли мусбӣ як зумра масъалаҳо ва мушкилоти вобаста ба мавзӯи тадқиқот нақши муҳимро мебозад. Инчунин, ҳулоса, пешниҳод ва дастовардҳои муаллиф барои рушди конунгузорӣ, фаъолияти мақомоти дахлдори давлатӣ ва такмили соҳа аҳамияти муҳим дошта, ҳангоми таҳия ва татбиқи барнома, стратегия ва концепсияҳои давлатӣ метавонанд истифода шаванд. Илова бар ин, маводи диссертатсияро ҳангоми тадриси фанҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология ва асосҳои илмӣ квалifikатсияи ҷиноятҳо, таълиф намудани рисолаҳои дипломӣ, магистрӣ ва диссертатсияҳо васеъ истифода намудан мумкин аст.

Тасдиқи наشري нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо, ҳулосаҳои диссертатсия. Нуктаҳои илмӣ, натиҷаҳои тадқиқоти илмӣ ва ҳулосаҳои диссертатсия дар мақолаҳо, аз ҷумла, дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки рӯйхати онҳо дар автореферати диссертатсия инъикос ёфтааст, интишор шудаанд. Онҳо дар шакли маъруза дар конференсияҳои илмиву амалии гуногуни сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ пешкаш шудаанд. Нашрияҳои, ки дар онҳо натиҷаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ интишор шудаанд, дар диссертатсия, аз ҷумла, дар ҳулосаи он, инчунин дар автореферат дарҷ ёфтаанд.

Мувофиқати автореферат ба муҳтавоии диссертатсия. Автореферат ба муҳтавоии диссертатсия мувофиқат мебошад. Дар автореферат натиҷаҳои асосии тадқиқоти диссертатсионӣ аз он ҷумла, мазмун мухтасар ва кофии бобҳо ва зербобҳои диссертатсия инъикос ёфтаанд.

Мувофиқати диссертатсия ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ»-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тадқиқоти диссертатсионии Нарзуллозода Суҳроб Саидахмад ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, № 505 тасдиқ гардидааст, мутобиқат дорад. Диссертатсия қори илмӣ-тахассусии анҷомёфта буда, натиҷаҳои он барои рушди илми ҳуқуқшиносӣ ва конунгузорӣ аҳамият дошта, муаллифи он Нарзуллозода Суҳроб Саидахмад сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08. – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад.

Тақризи муассисаи тақриздиханда аз ҷониби номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи тижоратӣ ва

зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, Ширинҷонов Фирдавс Иззатуллоевич (ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ) омода карда шуда, дар семинари васеи илмӣ-назариявии кафедраи ҳуқуқи тичоратӣ ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2021 (суратмаҷлиси № 3) муҳокима ва ҷонибдорӣ карда шуда, дар маҷлиси кафедраи ҳуқуқи тичоратӣ ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон 26 ноябри соли 2021 (суратмаҷлиси № 4) қабул карда шудааст.

**Раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ,
муаллими калони кафедраи ҳуқуқи тичоратӣ
ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии
тичорати Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ**

Қ.Ю. Рустамзода

**Ташхисгар, дотсенти кафедраи ҳуқуқи тичоратӣ
ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии
тичорати Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ**

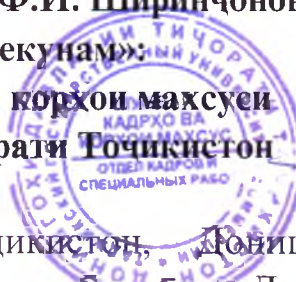
Ф.И. Ширинҷонов

**Котиби семинари васеи илмӣ-назариявӣ,
муаллими калони кафедраи ҳуқуқи тичоратӣ
ва зиддикоррупсионии Донишгоҳи давлатии
тичорати Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ**

Ф.Н. Чабборов

**«Имзои Қ.Ю. Рустамзода, Ф.И. Ширинҷонов ва
Ф.Н. Чабборовро тасдиқ мекунам»:**

**Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон**

С.С. Пирзода

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи давлатии тичорати Тоҷикистон, 734055, ш. Душанбе, кӯчаи Деҳотӣ 1/2, Тел.: (+992 237) 234-83-46. **E-mail:** tguk@mail.ru <http://www/tguk/ru>